

آثار عوامل نوظهور بر خودکشی و روش های پیشگیری بر اساس روانشناسی جنایی

حمزه روشنی

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جزا و جرم شناسی - دانشگاه آزاد واحد الکترونیکی

roshanihamzeh@gmail.com

چکیده

این مقاله در پی بررسی آثار عوامل نوظهور بر خودکشی و روش های پیشگیری بر اساس روانشناسی جنایی می باشد، خودکشی یکی از معضلات عمده روانی- اجتماعی دنیای معاصر است که توجه بسیاری از اندیشمندان صاحب نظران علوم مختلف از جمله متخصصین علوم اجتماعی را به خود معطوف نموده است. پدیده خودکشی به عنوان آسیبی زیستی، روانی و اجتماعی پدیده ای کهن و معضلی است که گریبان گیر تمامی جوامع، اعم از توسعه یافته و عقب مانده یا در حال توسعه که هر یک به نحوی منطبق با خصوصیات و ویژگی های آن جامعه ظهور و تجلی می نماید عواملی که در بروز رفتارهای خودکشی بیشترین تأثیر را بر فرد می گذارد. انزوای اجتماعی است نظریه های روانشناسی، روانپزشکی و زیستی بر خلاف نظریه های جامعه شناسی که به علوم اجتماعی توجه دارد. در علت یابی رفتار های انسان به عوامل روانی و فردی توجه دارد، اما آنچه در تحقیقات مسلم شده این است که خودکشی پدیده ای است که عوامل متعدد فردی، اجتماعی در شکل گیری آن نقش دارد و عوامل مختلفی در جامعه بر روند عملیاتی شدن خودکشی تأثیر دارد. در حقوق کیفری خودکشی بعنوان جرم شناخته نشده است و قابل طرح و رسیدگی در محاکم نخواهد بود، زیرا اعمال کیفر نسبت به خودکشی کننده واجد جنبه پیشگیری نیست. اما اخیراً مطابق قانون مجازات جرایم رایانه ای معاونت در خودکشی به وسیله سیستم های رایانه ای و مخابراتی جرم بوده و دارای مجازات است.

کلمات کلیدی: خودکشی، روانشناسی جنایی، فضای مجازی، پیشگیری، مجازات

مقدمه

از آغازین روزهای تاریخ، خودکشی با بشر همراه بوده است. خودکشی به عنوان یک رفتار انحرافی عبارت است از قتل که فاعل و مفعول آن رفتار یکی هستند. در واقع خودکشی نوعی از قتل همراه با وحدت قاتل و مقتول محسوب می‌شود. خودکشی سالیان درازی است که از روابط عشیره‌ای و سنتی تا روابط شهری امروز، گریبان بشر را گرفته و در فراز و نشیب تحولات اجتماعی، قلب و روح خانواده‌ها و جوامع را به درد آورده است.

در حال حاضر، خودکشی در اکثر کشورهای جهان در بین ده عامل اول مرگ و میر رده بندی می‌شود. بر پایه گزارش سازمان بهداشت جهانی^۱، سالیانه یک میلیون نفر در جهان خودکشی و بیست میلیون نفر اقدام به خودکشی می‌کنند و این آمار برای سال ۲۰۲۰ نشان از آن دارد که آمار خودکشی به یک و نیم میلیون نفر در سال افزایش خواهد یافت. با توجه به این که انسان توانسته است بسیاری از بیماریهای روانی را تشخیص و کنترل نماید و این امر باعث افزایش متوسط طول عمر افراد در بسیاری از کشورها گردیده است، اما متأسفانه پدیده خودکشی رو به افزایش است. آمار افزایش خودکشی به خصوص در بین جوانان، که به عنوان سرمایه‌های اصلی یک جامعه هستند، نگرانی‌ها پیرامون این پدیده را افزایش می‌دهد، زیرا خودکشی مهمترین مولفه‌ی توسعه یک جامعه یعنی نیروی انسانی یک کشور را هدف قرار داده است. این آسیب‌ها و تبعات آن موجب شد تا سازمان بهداشت جهانی روز ۱۰ سپتامبر (۲۰ شهریور) را روز پیشگیری از خودکشی نام‌گذاری کند. (پالمر، ۱۳۹۰).

اینترنت حاوی مطالب گسترده و متنوعی درباره بحث خودکشی است. بیش از یک میلیون سایت با موضوع خودکشی در جهان وب وجود دارد. به هنگام نوشتن این فصل، جست‌وجوگر گوگل، بیش از ۹۸ میلیون نتیجه، راجع به خودکشی و بیش از ۹۸۰ هزار نتیجه، راجع به خودکشی اینترنتی نشان داد. این حجم عظیم از مطالب و تأثیرگذاری بالقوه آن بر اشخاص آسیب‌پذیر، مطالعات گسترده نقش اینترنت و اثرگذاری آن بر خودکشی را توجیه می‌کند. به‌طور کلی اینترنت نقشی اساسی و روبه‌رشد دارد. حدود ۷۴ درصد از جمعیت آمریکای شمالی از اینترنت استفاده می‌کنند که نشان از افزایش ۳۰ درصدی آن در هشت سال اخیر دارد. در حال حاضر تغییر سبک زندگی موجب شده ۲۲ درصد کل جمعیت جهان از اینترنت استفاده می‌کنند که طی هشت سال گذشته رشدی سه برابری داشته است. (شریفی، ۱۳۹۳).

موانع متعددی مانع انجام مطالعات نظام‌مند درباره تأثیر اینترنت بر خودکشی است که از آن جمله می‌توان به بی‌قاعدگی و ناکافی بودن آن اشاره کرد که این ویژگی جز در موارد فوق‌العاده استثنایی، حتی در مطالعات با قدرت آماری بالا مانع از بسط نتایج می‌شود. این ویژگی بررسی سایر نتایج مربوط به خودکشی و داده‌های دیگر را ضروری می‌نماید. مطلب دیگر که بر پیچیدگی موضوع می‌افزاید این است که نمی‌توان از اینترنت به‌عنوان متغیر پیش‌بینی کننده، برای سنجش و عملیاتی کردن بهره گرفت. در این مورد سؤالاتی مطرح است: آیا به‌طور کلی صرف نظر از نوع و محتوای وب‌سایت‌ها می‌توان از اینترنت به‌عنوان عامل پیش‌بینی کننده استفاده کرد؟ چگونه می‌توان پی برد که اینترنت می‌تواند وسیله‌ای جهت تسهیل‌کننده خودکشی باشد؟ این عوامل موانعی‌اند که مانع از شکل‌گیری نظرات

¹ WHO

کارشناسانه، گزارش‌های موردی و مطالعات مبتنی بر مشاهده می‌شوند. علی‌رغم همه این موارد، مطالعه چگونگی تأثیرگذاری اینترنت بر خودکشی همچنان اهمیت دارد.

اینترنت ممکن است به روش‌های مختلفی بر خودکشی و تغییر سبک زندگی تأثیرگذارد. اساساً محتوای اینترنت درباره بحث خودکشی به دو بخش تقسیم می‌شود: بخشی مربوط به سایت‌هایی است که عامدانه یا ناآگاهانه محرک خودکشی‌اند و بخشی دیگر شامل سایت‌هایی است که نقش بازدارنده دارند. گرچه سایت‌هایی نیز موجودند که به هر دو موضوع اشاره دارند؛ اما تصور می‌شود، تعداد سایت‌هایی که مروج خودکشی‌اند از آن‌هایی که بازدارنده هستند بیشتر باشد که این موضع نیز جای بحث دارد و احتمالاً متأثر از استراتژی‌های به‌کار گرفته شده است.

خودکشی از دیدگاه حقوقی ایران

همانطور که بیان شد، در شریعت اسلام و منطق قرآن، خودکشی به عنوان ارتکاب فعل حرام، ممنوع شده و به تبع آن دارای عقوبت اخروی خواهد بود، اما در مورد خودکشی از دیدگاه حقوق کیفری ایران، باید دانست مادام که فعل یا ترک فعلی را قانونگذار جرم نشناخته و برای آن مجازات یا اقدامات تامینی تعیین نکرده است، ولو این افعال پاترک افعال زشت و ناپسند باشند، قابل تعقیب و مجازات نیستند. از این رو، افعالی مانند خودکشی یا خودزنی که در اسلام گناهانی بزرگ محسوب می‌شوند، چون در قوانین کیفری به عنوان جرم شناخته نشده‌اند، قابل طرح و رسیدگی در محاکم نخواهند بود (اردبیلی، ۱۳۷۹).

در واقع، تعیین جرم از وظایف منحصر قانونگذار است. لذا در اجرای این وظیفه، قانونگذار باید کوشش کند افعال مجرمانه را به صراحت و بدون ابهام تعیین کند تا بعداً به بهانه تفسیر، دادرسان نتوانند آزادی‌های مردم را به مخاطره اندازند. به عبارت دیگر، هیچ چیز مهمتر از آن نیست که مخاطبان قانونگذار به درستی تکلیف خود را بدانند تا بتوانند آن را دقیقاً ادا نمایند. در قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ شمسی و اصلاحات آن در سال ۱۳۵۲، خودکشی جرم نبود و اساساً راجع به خودکشی، شروع به خودکشی، معاونت و مشارکت در خودکشی مجازاتی پیش‌بینی نشده بود (اردبیلی، ۱۳۷۹).

در حال حاضر نیز در قوانین جزایی ایران خودکشی یا شروع به آن جرم نبوده و مجازاتی ندارد، زیرا اعمال کیفر نسبت به خودکشی کننده واجد جنبه پیشگیری نیست و هر نوع عکس‌العمل قانونی، موجب لطمه مادی و معنوی فامیل و بستگان وی خواهد شد. در واقع با فقدان تص خاصی در مورد خودکشی یا شروع به آن، این عمل قابل مجازات نیست اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها). در عین حال باید توجه داشت که سایر صدمات بدنی شخصی، در صورتی که توأم با مسئولیت خاص باشد در مواردی جرم و قابل مجازات است (گلدوزیان، ۱۳۸۴).

بنابراین از غیرقابل مجازات بودن خودکشی نباید چنین نتیجه گرفت که سایر صدمات بدنی که کسی به انگیزه خاص، شخصاً به خود وارد می‌کند (مثل اینکه آگاهانه عضوی از اعضای بدن خود را به منظور فرار از انجام خدمت

وظیفه عمومی ناقص نماید) قابل مجازات نیست، بلکه این قبیل صدمات شخصی بدنی به عنوان عمل مجرمانه، ممنوع و قابل مجازات می‌باشند. ماده ۵۱ از فصل سوم قانون جرائم نیروهای مسلح به این امر اختصاص دارد. | به هر حال در مورد شرکت در خودکشی در حقوق جزای ایران، به نظر می‌رسد این فرض قابل تحقق باشد. فرض شرکت در خودکشی به این صورت قابل تصور است که فردی یک سر طنابی را که به گردن خود پیچیده است به دیگری داده و سر دیگر طناب را نگهداشته و هر دو نفر با کشیدن دو سر طناب، موجبات مرگ خودکشی کننده را فراهم سازند. به نظر می‌رسد در این فرض، اولیاء مقتول بتوانند نصف دیه قاتل را به وی پرداخت کرده و او را قصاص نمایند (گلدوزیان، ۱۳۸۴).

اما در مورد معاونت در خودکشی باید بیان داشت از آنجایی که قانونگذار معاونت در جرم را به عنوان جرم مستقل نمی‌شناسد، بلکه در این مورد از نظریه «مجرمیت عاریهای» (مجرمیت استعاره ای) پیروی کرده است، بدین معنی که تحقق معاونت در جرم وابسته و منوط به اقدام مجرمانه ای است که مباشر جرم مرتکب می‌شود و هرگاه عملی قانوناً جرم تلقی نشود احراز معاونت در آن هم قابل تصور نیست، لذا چون نفس ارتکاب خودکشی جرم و قابل مجازات نیست، معاونت در آن نیز جرم تلقی نشده و فاقد کیفر می‌باشد (ولیدی، ۱۳۸۰).

4

به طور مثال، زن و شوهری متفقاً تصمیم می‌گیرند که با خودکشی به حیات خود خاتمه دهند؛ برای تحقق این امر، زن در آشپزخانه دراز کشیده و شوهرش نیز پس از باز کردن شیر گاز در روی زمین می‌خوابد. پس از مدتی زن به دلیل مسمومیت با گاز فوت می‌شود، ولی شوهرش بنا به دلایلی همچون پشیمان شدن یا سر رسیدن همسایه‌ها یا قطع گاز، زنده می‌ماند. در اینجا سوال این است که آیا شوهر قاتل همسرش محسوب می‌شود یا اینکه مباشر نبوده و صرفاً معاونت در خودکشی او نموده است؟ (شامبیاتی، ۱۳۸۲).

پاسخ به این سوال چندان آسان نیست. بر طبق حقوق جزای انگلستان، شاید بتوان عمل شوهر را تحت عنوان «قرارداد خودکشی» تلقی نمود و او را مرتکب قتل غیر عمد ارادی دانست که البته چنین تفسیری «موسع» بوده و نمی‌تواند ملاک عمل قرار گیرد، چرا که تفسیر قوانین جزایی باید مضیق بوده و به نفع متهم انجام گیرد. از دیدگاه فقهی، در فرض سوال فوق عده ای از نظریه پردازان اهل سنت معتقدند که شوهر به دلیل اقدام به خودکشی که فعلی حرام است، مجرم بوده و دارای مجازات تعزیری است (شامبیاتی، ۱۳۸۲).

همچنین با توجه به اینکه قواعدی همچون «لکل معصیه التعزیر» برای هر گناه، تعزیری وجود دارد «کل فعل الحرام فعلیه العقوبه» (هر فعل حرامی دارای کیفر است) و «کل من فعل محرما او ترک واجبا کان للامام تعزیره» (هر کس فعل حرامی انجام دهد یا ترک واجبی کند، بر امام است که او را تعزیر کند) در کتاب‌های فقه‌های شیعه وجود داشته و بسیاری از علمای برجسته امامیه همچون «علامه حلی» و «میر عبدالفتاح مراغه‌ای» به آنها تصریح داشته‌اند، بعی دنیست که بتوان برای شوهر قاتل به مجازات تعزیری به عنوان اقدام کننده به خودکشی (که فعلی حرام است) شد. البته از دیدگاه فقهی، شوهر در خودکشی همسرش معاونت نیز نموده است و از این جهت، مرتکب اعانت برائمه شده و مستوجب تعزیر می‌باشد. نکته مهم در سوال فوق این است که اگرچه برخی از اساتید ممکن است معتقد به قاتل بودن عمدی شوهر باشند، اما عده ای دیگر نیز بحث «رضایت مجنی علیه» را (که همان زن است) به عنوان یکی از

علل موجهه جرم» (اسباب اباحه) مطرح می‌سازند همچون «قتل از روی ترحم» که به موجب قوانین برخی کشورها مثل هلند مجاز می‌باشد. (شریفی خضارتی، ۱۳۹۳).

البته غالب اساتید حقوق جزا، بحث «رضایت مجنی علیه» را در مورد قتل نمی‌پذیرند و همواره کشته شدن یک شخص را توسط دیگری با رضایت خودمقتول، قتل تلقی کرده و معتقد به مجازات قاتل هستند (اردبیلی، ۱۳۷۹).

اما در فرض فوق، اگر عمل شوهر را مباشرت در قتل تلقی نکرده و معاونت در خود کشی بدانیم، چون طبق قوانین جزایی ایران خودکشی جرم نیست، لذا معاونت و مساعدت در خود کشی نیز عنوان معاونت نداشته و قابل مجازات

نمی‌باشد.

مسئله ای که در مورد خودکشی حائز اهمیت می‌باشد این است که اگر کسی بدون علم و آگاهی مجنی علیه، عمدا موجبات مرگ او را به دست خود او فراهم آورده باشد و یا مجنون یا فرد نابالغی را با سوءنیت خاص از طریق تحریک و ترغیب وادار به خودکشی نموده باشد، چنین اعمالی از مصادیق قتل عمدی خواهند بود. به طور مثال، چنانچه کسی مجنون یا طفلی را که شنا نمی‌داند، وادار به شنا کردن در دریا یا استخر عمیقی بنماید یا سلاح مسلحی را به کودکی داده و او را تشویق کند که ضمن ملاحظه داخل لوله اسلحه، ماشه را بکشد یا فردی را که ناآگاه به وجود برق فشار قوی در یک سیم و آثار مرگبار آن است عمدا اغوا و وادار نماید که سیم رو باز را در دست بگیرد یا بزهکاری در غذای فرد دیگری مواد سمی ریخته و عمدا آن را در دسترس مجنی علیه قرار داده باشد تا وی آن را مصرف نماید، در تمامی موارد مزبور موضوع معاونت در خودکشی منتفی بوده و این قبیل اعمال از مصادیق قتل عمدی خواهند بود، زیرا مرتکب با قصد سلب حیات از فردی معین کاری را انجام داده که منجر به سلب حیات فردی گردیده است.

اخیرا مطابق قانون مجازات جرایم رایانه ای، معاونت در خودکشی به وسیله سیستم های رایانه ای و مخابراتی جرم بوده و دارای مجازات است. آقابل ذکر است در قانون مدنی ایران، تنها ماده ای که به نوعی درباره خودکشی است ماده ۸۳۶ می‌باشد. بر طبق ماده فوق "هرگاه کسی به قصد خودکشی خود را مجروح یا مسموم کند یا اعمال دیگر از این قبیل که موجب هلاکت است مرتکب گردد و پس از آن وصیت نماید، وصیت در صورت هلاکت باطل است و هرگاه اتفاقا منتهی به فوت نشد، وصیت نافذ خواهد بود. بنابراین، وصیت کسی که به قصد خودکشی، خود را مجروح یا مسموم نموده باطل است. نکته مهم در ماده مذکور "قصد خودکشی" موصی می‌باشد. بنابراین در صورتی که موصی قصد خودکشی نداشته باشد و هدفش جلب رافت و محبت دیگری باشد، مثلا موصی به این منظور که پدرش نسبت به او محبت بیشتری پیدا کند با اسلحه کمربندی به کتف خود شلیک کند و این امر موجب هلاکت وی شود، وصیتی

۲ بر طبق بنده ب ماده ۹۶۶ قانون مذکور "هر کس از طریق سیستم رایانه ای با مخابراتی به منظور ارتکاب جرائم و انحرافات جنسی یا سایر جرائم یا خودکشی یا استعمال مواد روان گردان، آموزش داده یا تبلیغ یا تحریک یا تهدید یا تشویق یا دعوت نموده یا فریب دهد یا طریق ارتکاب یا استعمال آنها را تسهیل نماید یا آموزش دهد؛ به حبس از ۹۱ روز تا یک سال یا جزای نقدی از پنج میلیون تا بیست میلیون ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهد شد."

که پس از ارتکاب عمل مزبور می‌نماید باطل نخواهد بود، زیرا در ماده ۸۳۶ قانون مدنی قید شده که عمل به قصد خودکشی انجام شده باشد و حال آنکه در مثال فوق مرتکب چنین قصدی نداشته است.

بررسی تاثیر آسیب‌های نوظهور در تشدید پدیده خودکشی

بروز آسیب‌های نوظهور می‌تواند زمینه‌ساز نوع جدیدی از آسیب‌های اجتماعی و روانی منجر به خودکشی باشد. به همین دلیل، برنامه‌ریزی برای شناسایی و آسیب‌شناسی آنها ضروری می‌نماید. آسیب‌های نوظهور، به آسیب‌های مرتبط با فناوری‌های جدید اطلاق می‌شود که آسیب‌های ناشی از اینترنت، فضای سایبری، شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه‌های ماهواره‌ای را شامل می‌شود. در ادامه این بخش به بررسی هر یک از این فناوری‌ها و اثرات آنها می‌پردازیم:

6

۱- اینترنت و فضای سایبری

در هزاره‌ی سوم، اینترنت نقش مهم و روزافزونی در زندگی نوجوانان و جوانان ایفا می‌کند. جاذبه اینترنت باعث شده تا بسیاری از جوانان و نوجوانان به جای تعامل با همسالان و والدین، کامپیوتر را برگزیننده این همنشینی با کامپیوتر به مرور زمان تجربه شیرین در جمع بودن را از فرد می‌گیرند و می‌توانند منجر به انزوا و افسردگی شود، همچنین اینترنت با داشتن ویژگی‌های منحصر به فرد مثل دسترسی آسان سهولت استفاده، گمنامی کاربران و هزینه پایین در سالیان اخیر به یکی از عمومی‌ترین رسانه‌های جمعی جهان تبدیل شده است، استفاده از اینترنت در بین نسل جدید جامعه در حال گسترش است و بخشی از زندگی افراد را تشکیل می‌دهد. امروزه برای خرید، جمع‌آوری اطلاعات، گفتگو با سایر کاربران و بسیاری از فعالیت‌های دیگر از اینترنت استفاده می‌شود. آنگونه که به نظر می‌رسد هیچ جنبه‌ای از زندگی نیست که تحت تأثیر این دهکده جهانی قرار نگرفته باشد (عاملی، ۱۳۹۱). اینترنت پدیده شگفت‌قرن، انقلاب مهمی در ارتباط پدید آورده است. ویژگی عمده‌ای که در اینترنت وجود دارد و در سایر رسانه‌ها دیده نمی‌شود، تعامل است. اینترنت مانند صنعت چاپ امکان ایجاد اطلاعات، را برای عموم فراهم می‌کند. مانند تلفن تبادل اطلاعات، را امکان‌پذیر می‌سازد. اما ویژگی عمده آن در داشتن بازخورد و قابلیت تعامل است که سبب شخصی‌کردن ارتباطات و مبادلات این اطلاعات شخصی می‌شود.

مطالعات اخیر نشان می‌دهد که استفاده از اینترنت سبب احساس ناکامی تنهایی اضطراب و بطور کلی کاهش سلامت روانی می‌شود (زنجانی زاده، ۱۳۸۴).

معضلات اینترنت و فضای سایبری

اینترنت و فضای سایبری علی رغم تمام مزایا و امکاناتی که برای بشر فراهم کرده است، دارای معضلاتی نیز می باشد که در ادامه به تعداد از آنها اشاره می کنیم:

الف. مشغول شدن فکر افراد به مسائلی که آنها را از شکوفایی باز می دارد

ذهن فعال بزرگترین سرمایه برای جامعه امروزی می باشد، وقتی ذهن به عوامل مبتذل مشغول شود و دیگر جایی برای خلاقیت و سازندگی باقی نمی ماند. البته این نکته قابل ذکر است که برای پر کردن اوقات فراغت استفاده از اینترنت مانعی ندارد ولی تنها استفاده از سرگرمی که فعالیت های مفید زندگی را تحت الشعاع قرار دهد و فکر آنها را معطوف به عواملی کند که جز گمراهی سودی ندارد می تواند به یک فاجعه بزرگ تبدیل شود (امیری، ۱۳۸۷).

ب. درگیری احساسی در اینترنت

یکی از مهمترین مسائلی که اکنون با آن مواجه هستیم و بسیاری از جوانان درگیر آن هستند، عشق اینترنتی و رابطه های جنس مخالف در آن است و متأسفانه به معضلی تبدیل شده است و اکنون بسیاری از روانشناسان مطالعات و تحقیقات خود را به آن اختصاص داده اند و برنامه ها و همایش های زیادی در رسانه ها و مجامع به آن می پردازند و یکی از بزرگترین نگرانی های خانواده هایی شده است که فرزندان شان به این وسیله گرایش دارند زیرا سایت هایی وجود دارد و چت روم هایی طراحی شده است که مکانی برای دوست یابی دختران و پسران می باشد، بسیاری از افراد تنها هدفشان از وارد شدن به این سایتها یافتن دوست و گاهی انتخاب همسر برای آینده خود می باشد (امیری، ۱۳۸۷).

ت. ارتباطات نامتعارف میان قشر جوان

جوانان، یکی از گروه های سنی هستند که علاقه شدیدی به اینترنت و فضای مجازی نشان داده اند. این رسانه به واسطه چندگانگی و همچنین قدرت جذب افراد، جایگاه ویژه ای در میان این گروه سنی در سراسر دنیا پیدا کرده است. فضای مجازی به دنیای مجازی ایجاد ارتباط و ابراز عقاید جوانان تبدیل شده و این حالت در کشورهای گوناگون از شدت و ضعف برخوردار است. اینترنت و فضای مجازی فضای لازم برای بروز هیجانات جوانان را فراهم می آورد، این افراد به راحتی می توانند در حالی که در محیط خانه یا مدرسه هستند با دیگران ارتباط برقرار نمایند. به طور کلی فضای مجازی شکل های جدیدی از انسان اجتماعی تولید می کند و جوانان به لحاظ انعطاف پذیری در پذیرش اجتماع جدید انسانی بیشترین علاقه را به این رسانه نشان می دهند.

امروزه در سایه رشد و گسترش روز افزون فناوری های نوین ارتباطی اطلاعاتی یکی از روش های جدید دوست یابی ایجاد ارتباط با سایرین استفاده از اینترنت مخصوصاً فضای مجازی و شبکه های اجتماعی است. در این مقوله اتاق های گفت و گو که به چت روم معروف هستند و در سایت های گوناگون در دسترس همگان قرار دارند، بیشترین

نقش را ایفا می‌کنند، افزایش امکانات تصویری در این سایت‌ها باعث شده است تا با نصب یک دوربین کوچک روی مانیتور، امکان ارتباط چهره به چهره نیز فراهم شود تا فضای ارتباطی، حالتی طبیعی‌تر به خود بگیرد. این فناوری پیشرفته، انقلابی در نزدیک‌تر شدن افراد در سراسر دنیا به یکدیگر ایجاد کرده است. اما این ارتباط در چت‌روم‌ها، و از طریق فضای مجازی، نوع جدیدی از عشق‌های مجازی را ایجاد نموده که به عشق‌های اینترنتی^۳ معروف است. (شیخی، ۱۳۹۱).

باومن (۲۰۰۳)^۴ با مطرح کردن پدیده «عشق سیال»^۵ مدعی شد دوستی‌های مجازی بین زنان و مردان بسیار متفاوت از دوستی‌هایی است که با واسطه سایر رسانه‌ها انجام می‌شود. این دوستی‌ها به دلیل ماهیت مجازی و دروغین آنها به شدت زندگی بشریت را تهدید می‌کنند. باومن نسبت به این که مفاهیم سنتی از وفاداری و عشق واقعی تضعیف شده اند ابراز نگرانی می‌کند (امیری، ۱۳۸۷).

آسیب‌های اجتماعی ناشی از ماهیت و طبیعت ویژه اینترنت

8

الف. آسیب‌های ناشی از اعتیاد اینترنتی

با توجه به اینکه فضای اینترنت یک فضای بسیار وسیع است که گشت‌زدن در آن و از این سو به آن سو رفتن در آن بسیار آسان است و با توجه به اینکه فضای سایبر به فراخور حال افراد امکانات زیادی دارد و استفاده از این امکانات کم‌هزینه است کسانی که وارد فضا می‌شوند، خیلی دیر از آن دل می‌کنند و به سختی خارج می‌شوند و به عبارت دیگر اعتیاد به اینترنت پیدا می‌کنند.

معتاد اینترنتی کسی است که نمی‌تواند یک روز را بدون اینترنت سپری کند و روزانه چندین ساعت در فضای اینترنت گشت می‌زند. برخی از آسیب‌های ناشی از اعتیاد به اینترنت عبارتند از (ستارزاده، ۱۳۸۶):

۱. افسردگی
۲. اضطراب
۳. انزوا
۴. مختل شدن فعالیت‌های روزمره
۵. رها کردن شغل (بیکاری)

ب. مصنوعی شدن ارتباطات و از بین رفتن روابط صحیح اجتماعی

³ «cyber romance»

⁴ bowman

⁵ «liquid love»

افراط در استفاده از اینترنت روابط چهره به چهره را که موجب و صفا و صمیمیت می‌شود از بین برده است. استفاده از ایمیل، چت، شب نشینی‌های اینترنتی به وسیله وب کم، دوست‌یابی مصنوعی همه و همه باعث از بین رفتن صفا و صمیمیت در جامعه شده است.

ت. تضعیف نهاد خانواده در کمرنگ شدن صله ارحام

کسانی که در استفاده از اینترنت افراط می‌کنند، به جای اینکه به دنبال ارتباط برقرار کردن با ارحام و فامیل‌ها باشند به دنبال چت کردن و دوست‌یابی در خارج از خانه هستند؛ یار در خانه ما و گرد جهان می‌گردیم. اگر غربی‌ها نیاز به دوست‌یابی اینترنتی دارند بدان جهت است که واحد خانواده در غرب ضعیف است. اما نباید این فرهنگ در ایران رسوخ کند؛ چراکه عشق را در خانواده از بین می‌برد. افراط در استفاده از اینترنت در برخی از خانواده‌ها موجب طلاق گردیده است.

د. بی‌هویتی و بحران هویت

یکی از ویژگی‌های حضور در اینترنت دروغ‌گویی و پنهان کردن هویت واقعی خود است، چراکه این فضا ناکجا آباد است، ناشناخته است و هر کس با هویت واقعی وارد فضای سایبر شود، ممکن است مورد سوء استفاده قرار گیرد، بنابراین مجبور است هویت واقعی خود را پنهان کند و این با ویژگی دوران جوانی که دوران هویت‌یابی است بسیار در تضاد است. جوان که به دنبال کشف ارزش‌ها و درونی کردن آن است ضدارزشی را درونی می‌کند که بسیار خطرناک است. پس باید این موضوع را به نوجوانان و جوانان متذکر شود (استادیان، ۱۳۸۸).

۲- شبکه‌های اجتماعی مجازی

شبکه اجتماعی نوعی ساختار اجتماعی است که گروه‌های متعددی در آن تشکیل می‌شوند. این گروه‌ها می‌توانند افراد حقیقی، حقوقی و یا سازمان‌ها باشند که توسط یک یا چند نوع خاص از وابستگی به یکدیگر متصل می‌شوند. وابستگی‌هایی مانند روابط دوستانه، خویشاوندی، علمی، صنفی، مذهبی، تجاری و از این قبیل موارد می‌باشند. براساس مشخصه‌های شبکه‌ها و افرادی که عضو در یک گروه هستند، می‌توان شبکه‌های اجتماعی را به دو گروه کلی تقسیم نمود (عدلی پور، ۱۳۹۱):

(۱) شبکه‌های اولیه که تحت عنوان DOS بودند و اتصال به اینترنت در آنها نقش مهمی نداشت.

(۲) شبکه‌های ثانویه که تحت عنوان وب بودند و مستقیماً با فضای اینترنتی در ارتباطند.

شبکه‌های اولیه "سیستم تابلوی اعلانات" خوانده می‌شد و کاربران با استفاده از مودم و اتصال به یک سرور مرکزی و از طریق یک محیط تحت عنوان DOS با یکدیگر در ارتباط بودند که این نوع شبکه‌ها، محدودیت‌های فراوانی

داشتند و در بهترین حالت کاربران آن به ندرت از ۱۰۰ نفر فراتر می شدند. با این امکانات کم، سالها محل تبادل نظر علمی و تخصصی با زمینه های مختلف از جمله نرم افزارها و سخت افزارها در شبکه های اجتماعی تا دهه هشتاد محسوب می شدند.

شبکه ثانویه با ورود اینترنت به محیط کاربران و ایجاد شبکه های مجازی شکل جدیدی به خود گرفت. امکانات چشمگیر و جذاب با شیوه های جدید و استفاده از برنامه ها، باعث شد این شبکه های گسترده و حلقه دوستان به شیوه های جدید تعریف شوند که از نمونه های بارز آن می توان به فیسبوک اشاره کرد (عدلی پور، ۱۳۹۱). ویژگی های شبکه های اجتماعی مجازی شامل موارد زیر می شود :

۱. **جهانی و فرامرزی بودن:** از ویژگی های منحصر به فردی که فضای سایبر را از دیگر رسانه ها ممتاز می سازد، جهانی بودن آن است. هر فردی در دو نقطه از جهان می تواند از طریق آن به آسانی به جدیدترین اطلاعات دست یابد. مرزهای جغرافیایی تاکنون نتوانسته از گسترش روزافزون فضای سایبر جلوگیری کند. از این رو، هر نوع فیلتر و مرزبندی در برابر آن بسیار دشوار می نماید.

10

۲. **دستیابی آسان به آخرین اطلاعات:** چنانچه بخواهید به آخرین مقاله، کتاب و یا خبری که در زمینه تخصصی در سطح جهان منتشر شده، دست یابید، ساده ترین و سریع ترین راه استفاده از فضای سایبر است.

۳. **جذابیت و تنوع:** رسانه ها از فیلم، عکس، متن و یا هر هنر دیگری برای جذاب کردن خویش استفاده می کنند و این ابزارها در فضای سایبر قابل دستیابی است به ویژه آنگاه که هیچ نظارت و فیلتری توان محدود کردنش را نداشته باشد. از ویژگی های منحصر به فردی که در تنوع و جذابیت فضای سایبر تأثیر بسزایی دارد، مشتری محوری محض است. در متون نوشتاری ارتباطی تنگاتنگ میان خوانندگان و نویسندگان وجود دارد که خواننده به راحتی می تواند نظر خود را با شخص نویسنده در میان بگذارد. از سوی دیگر، امکان نظر سنجی و ارزیابی در این فضا بسیار آسان تر و روزآمدتر است و این توانایی را به داده پردازان، فروشندگان و عرضه کنندگان محصولات اینترنتی می دهد که از آخرین خواسته های مشتریان و مخاطبان خود مطلع گردند.

۴. **آزادی اطلاعات و ارتباطات:** معنای واقعی آزادی اطلاعات در فضای سایبر محقق شده است. از این رو شما هر نوع اطلاعاتی را که بخواهید اعم از فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، بدون محدودیت های حاکم بر دیگر رسانه ها در فضای سایبر قابل دسترسی است. آزادی ارتباطی نیز از ویژگی های دیگر فضای مجازی است که در دیگر وسایل ارتباطی تا این حد قابل دستیابی نیست (سلیمانی پور، ۱۳۸۹).

۳- شبکه های ماهواره ای

ماهواره، یکی از رسانه های قدرتمند ارتباط جمعی به شمار می آید. این ابزار، به دلیل ویژگی های منحصر به فرد خود، قادر است پیام های تصویری را به دورترین نقاط منتقل کند و تعداد بی شماری از افراد را در سرتاسر دنیا مورد خطاب قرار دهد. همچنان که ماهواره می تواند در هوشیار کردن، اطلاع رسانی و در حوزه پژوهش، سیاست و نقش

مهمی داشته باشد؛ برنامه های تخریبی و نابهنجاری نیز دارد؛ تا جایی که برخی از جامعه شناسان و کارشناسان فرهنگی را بر آن داشته تا برای مصونیت جامعه انسانی، به ویژه نهاد خانواده چاره اندیشی کنند. بدین ترتیب، تأثیر برنامه های این ابزار قدرتمند بر افکار عمومی و عملکرد آن را به ویژه از نظر تربیتی و جامعه پذیری نباید از نظر دور داشت (لاوثری، ۱۳۹۰).

این روزها آمارهای ضد و نقیضی از درصد استفاده کنندگان از ماهواره در کشورمان به گوش می رسد که از میان این آمار در خوش بینانه ترین حالت حدود ۴۰ درصد و در بدبینانه ترین گمانه زنی ها حدود ۸۰ درصد از خانواده های ایرانی از ماهواره استفاده می کنند.

آسیب های نوظهور و بحران های مختلف در ایران

استفاده از اینترنت و این اواخر مخصوصاً شبکه های اجتماعی در میان ایرانی ها به طور غیر قابل توجهی افزایش یافته و بررسی ها نشان می دهد این روند کماکان ادامه دارد. اینترنت، به ویژه در میان جوانان ایرانی شیوع زیادی دارد و فاصله آن با سایر نسل های قدیم تر فاحش می باشد. بنابراین، عجیب نیست که بیشتر تحقیقات انجام شده در مورد اینترنت نشان می دهد اکثریت کاربران اینترنت در ایران به نسل جوان تعلق دارد. بنابر یک تقسیم بندی نسلی، نسل سوم بیشترین کاربران اینترنتی در ایران بوده و بیش از نسل های دیگر در معرض آثار ناشی از اینترنت، از جمله مسائل هویتی و بحران هویتی قرار می گیرند. فارغ از شکاف های به وجود آمده ناشی از فرآیند رسانه های نوین، شکاف نسلی موجود ناشی از تحولات ساختاری و جمعیتی جامعه ایران باعث شده است انتقال ارزش ها و آموزه ها در قالب سنت از نسلی به نسل دیگر با اختلال رو به رو شود. این پدیده از یک سو، به روند انتقال فرهنگ آسیب می رساند و از سوی دیگر، حافظه تاریخی را مختل می سازد و بدین ترتیب، انتقال تجربیات سیاسی و فرهنگی دوره های پیشین به زمان حاضر با دشواری انجام می شود (ربیعی، ۱۳۸۷).

یکی از ویژگی ها و نیازهای ضروری جامعه جوان ایرانی، کسب هویت اجتماعی (دینی و ملی است و هویت اجتماعی جوانان، در صورتی کسب میشود که نظام اجتماعی از طریق نهادهای واسطه خانواده، مدرسه، رسانه های جمعی و دولت، زمینه های لازم را برای کسب هویت اجتماعی آنان فراهم کند. در این صورت، آحاد جامعه نسبت به نظام اجتماعی خود، احساس هویت اجتماعی خواهند کرد و به طور طبیعی، گرایش های آنان که به سه سطح ایستاری شناختی و ارزشی، کنشی (هنجاری و رفتاری و نمادی (ظاهری) تقسیم می شود براساس الگوها و هنجارهای نظام اجتماعی شکل خواهد گرفت (اوت و شومیکر، ۱۳۷۶).

حال اگر نظام اجتماعی، در فرآیند زمینه سازی کسب هویت اجتماعی آحاد خود، به خوبی عمل نکند و نتواند الگوها و هنجارهای نظام اجتماعی را برای آنان ساخته و درونی کند، افراد نسبت به نظام اجتماعی خود احساس بی هویتی خواهند کرد و در نتیجه برای جبران هویت اجتماعی از دست رفته، به منابع دیگری که در فضای زندگی پیرامون آنها در دسترس است رجوع خواهند کرد. در این صورت گرایش های ایستاری، کنشی و نمادی آنها نیز متناسب با

الگوهای فرهنگ غربی شکل خواهد گرفت. در واقع، در دنیای کنونی که انفجار اطلاعات در آن به وقوع پیوسته و بخش عظیمی از انسان‌ها و به ویژه جوانان در معرض پیامدهای آن قرار گرفته‌اند، هویت مبنا و معنای گذشته خود را از دست داده است و شدت و دامنه تغییرات هویتی در نسل‌های جدید به حدی است که در برخی موارد چالش‌ها و بحران‌های هویتی را پدید آورده است و برخلاف گذشته، فرآیند انتقال هویت بیش از آن که در زمینه ارزش‌ها، باورها و رفتارها و خلاصه هویت‌شان از والدین خویش متأثر باشند، از رسانه‌ها، صنعت فرهنگ، همسالان و جوانان دیگر که چه بسا از دیگر کشورها باشند، تأثیر می‌پذیرند.

یافته‌های پژوهش عدلی پور (۱۳۹۱) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد (که به بررسی تأثیرات و پیامدهای شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت اجتماعی جوانان پرداخته) خود حاکی از آن است که شبکه‌های اجتماعی مجازی به عنوان یک پدیده نوظهور هم‌دارای آثار مثبت و هم‌آثار منفی می‌باشند. آثار منفی آن شامل: تکه پاره گشتن سریع جوامع، دگرگونی مفاهیم مکان، زمان، فضا و منابع فرهنگی، به چالش کشیده شدن هویت‌های اصیل و سنتی، رواج هویت‌های سیال و ناپایدار، گمنامی و ناشناس ماندن و سرقت هویت است. علی‌رغم این نکات منفی که این پدیده به همراه دارد نمی‌توان از آثار مثبت آن نیز غافل ماند. افزایش منابع هویتی و آزادی عمل افراد برای کسب منابع مورد نیاز، رهایی و آزادی افراد از چنگال عوامل و متولیان فرا فردی هویت‌سازی، فراهم آمدن واقعیت به گونه‌ای مجازی و غیره از آثار مثبت این پدیده هستند که اگر از آنها استفاده درستی به عمل آید، باعث رشد و پویایی هویت اجتماعی در میان افراد جامعه خواهد گشت. وی همچنین در پژوهش خود هم‌راستا با تحقیقات عباسی قادی (۱۳۹۰)، احمدپور و قادرزاده (۱۳۸۹) نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی عاملی تأثیرگذار بر هویت اجتماعی جوانان هستند و با افزایش مدت زمان عضویت، میزان استفاده، میزان مشارکت و فعالیت و واقعی تلقی کردن محتوای مطالب ارائه شده در این شبکه‌ها هویت ملی و دینی کاربران تضعیف می‌شود. وی در تحلیل این امر معتقد است که احتمالاً استفاده آزاد از امکاناتی چون اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده‌هایی بیشتر رواج دارد که اعتقادات و باورها و در نهایت هویت دینی آنها ضعیف‌تر از دیگر خانواده‌ها است. اما این مسئله از عوامل دیگری نیز سرچشمه می‌گیرد و آن این است که چون در جامعه ما از اینترنت، شبکه‌های اجتماعی مجازی و ماهواره اکثراً به صورت منطقی استفاده نمی‌شود و این رسانه‌ها و امکانات اطلاعاتی و ارتباطی، بیشتر مروج فرهنگ مادی نگر و لذت‌جو و فردگرایانه غربی هستند، یکی از جنبه‌های آسیب‌زای آن کاهش تعلقات دینی و اخلاقی در نوجوانان و جوانان است. همچنین تعامل در فضای مجازی تأثیر دوگانه‌ای بر ابعاد هویت دینی جوانان دارد؛ به طوری که با افزایش دسترسی و بهره‌مندی از مجاری نوین اطلاعاتی و ارتباطی و افزایش مدت زمان استفاده و نوع مصرف به دلیل تلطیف افق ذهنی و بینشی و ارتقا و گسترش جهت‌گیری‌های شناختی، عاطفی و عملی، از یک سو، از شدت ابعاد پیامدی و تجربی کاسته می‌شود و از سوی دیگر، هویت دینی جوانان در بعد شناختی تقویت می‌شود. در واقع اطلاعات یاد شده بر این واقعیت دلالت دارد که جوانان متناسب با نوع نیازهای دینی و مذهبی خود از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌کنند و به همان ترتیب استفاده از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بر شیوه و سبک دینداری آنها تأثیر می‌گذارد و انعطاف‌پذیری نسبت به قرائت‌های دینی مختلف را افزایش می‌دهد. یافته‌های پژوهش وی همچنین با آن چه در زمینه همسان‌سازی فرهنگ کشورهای جهان سوم با کشورهای غربی صورت

می گیرد نیز همخوانی دارد. از آن جا که ایجاد کنندگان و پیام فرستندگان و برنامه سازان این تکنولوژی ارتباطی و اطلاعاتی عمدتاً کشورهای توسعه یافته غربی هستند تعجبی هم ندارد که انبوه فیلم ها و سایت های پرمخاطب آنها هویت فرهنگی، قومی و ملی کشورهای مصرف کننده را تحت تأثیر قرار داده و تضعیف نماید. با این حال در سال های اخیر در اینترنت مقاومت هایی در برابر این جریان به چشم می خورد که نشان از ظهور و احیای هویت های قومی و ملی در اینترنت و ماهواره است.

راهکارهای برخورد با آسیب های نوظهور

همانطور که بیان شد، ارتباط از طریق فضای مجازی در سال های اخیر جایگاه قابل توجهی در بین نسل جوان جامعه ما پیدا کرده است. شبکه های اجتماعی در ابعاد مختلف زندگی افراد (فردی و اجتماعی) تأثیر گذارند، در شکل دهی به هویت نقش دارند و حتی روی ابعاد اقتصادی و اجتماعی و سیاسی جوامع هم تأثیر گذارند. امروزه با توجه به نقشی که تاکنون در ابعاد مختلف زندگی داشته اند، نمی توان آنها را نادیده گرفت (ایمانی و همکاران، ۱۳۸۷).

در حال حاضر اینترنت ابزاری مناسب برای توسعه ی افکار و اندیشه های بشری محسوب می شود به شرط آن که در راه صحیح استفاده شود. افراد باید برای ورود به دنیای مجازی اطلاعات کافی در اختیار داشته باشند تا دچار مشکلات مالی و اجتماعی نشوند. ارتباطات سالم در فضای مجازی و لزوم هوشیاری جوانان و خانواده ها نسبت به تهدیدات فضای سایبری در درجه ی نخست اولویت قرار دارد. پیشگیری از آسیب های اجتماعی و توجه والدین به رفتار فرزندان بسیار مهم می باشد و برای جلوگیری از هم پاشیدگی خانواده ها، والدین باید تا حدودی به فناوری های روز دنیا مسلط باشند و آگاه باشند که تغییر در رفتار فرزندان به معنای ایجاد تغییر در طرز فکر آنهاست و هنگامی که بنیان فکری و شخصیت آنها به صورت ناصحیح شکل گیرد، راه نفوذ شیادان به حریم خصوصی افراد و محیط امن خانواده باز می - شود. لذا، چنانچه خانواده ها نسبت به شیوه های جدید ارتباط فرزندان خود آگاهی و شناخت کافی و لازم را داشته باشند، از انجام بسیاری از جرایم و ارتباطات پنهانی آنان جلوگیری به عمل می آید (دژبانی، ۱۳۹۴).

برخی از اقدامات و ابزارهای پیشگیرانه در ادامه بیان می شود:

- ۱- آگاهی بخشی و آگاه کردن مردم، با توجه به اینکه بیشتر استفاده کنندگان از اینترنت و فضای مجازی نوجوانان و جوانان هستند، فرهنگ سازی برای کاهش پیامدهای آن ضروری است.
- ۲- تحکیم و تقویت مبانی عقیدتی جامعه خصوصاً جوانان چراکه عقیده محکم و استوار عامل بازدارنده ای در مقابل آسیب ها محسوب می شود.
- ۳- برنامه ریزی برای آموزش تخصصی مردم خصوصاً جوانان برای ورود به فضای مجازی و ابراز وجود
- ۴- تشکیل پلیس پیشگیری سایبری برای گشت در فضای سایبر و کمک به افرادی که در معرض خطر هستند. همچنین آگاهی و هوشیاری بیشتر پلیس سایبری در مورد انواع جدید جرایم رایانه ای

- ۵- قانونگذاری به منظور تعیین وظایف نهادها در فضای سایبر و احیانا تشکیل نهادهای ضروری برای پیشگیری و مبارزه با آسیب های مرتبط با فناوری اطلاعات، همچنین وضع قوانین سخت گیرانه تر جهت برخورد با مجرمان جرایم اینترنتی و اجرایی نمودن این قوانین
- ۶- انجام تحقیقات میدانی و کاربردی و یافتن مشکلات با توجه به فرهنگ بومی هر استان جهت ارائه راه حل های لازم در خصوص رفع مشکلات موجود ضرورت دارد (دژیان، ۱۳۹۴).

راهکارهای عمومی پیشگیری از خودکشی

۱. آموزش مهارتهای زندگی: بخصوص مهارت های حل مسئله و مهارت های برخورد با موقعیت ها و سازگاری با شرایط مختلف آموزش داده می شود. این مهارت ها به فرد این امکان را میدهد که با بررسی راه حل های مختلفی که در پیش رو دارد، یکی از آنها را موثرتر تشخیص داده و در جهت حل مشکل، آن را به کار بندد. به یاد داشته باشیم که خودکشی می تواند یک راه حل باشد، اما بدترین و آخرین راه حل است. همیشه برای حل همه مشکل ها راه حل هایی بسیار ساده، ارزان و آبرومندانه وجود دارد، که فرد درگیر مشکلات زندگی از جمله شکست تحصیلی، شکست شغلی، شکست در ازدواج باید به آنها فکر کند و با کمک مشاور آنها را پیدا کند. در این زمینه، مشاوران باید توانایی حل مشکلات دیگران را داشته باشند و همچنین رازدار و محرم اسرار باشند، چه بسا در صورتی که یک فرد از مشکلات شخصی و خصوصی خود پیش دیگری صحبت می کند، در صورتی که رازدار نبوده و متخصص در مسائل روانی نباشد (مثلا خانمی که مشکلات خود با همسرش را با همسایه اش یا فرد دیگری مطرح می کند، در صورتی که این فرد رازدار نباشد و نتواند مشکلات فرد درگیر مشکلات را حل کند) به مشکلات و عواقب دیگری خواهد انجامید و یا اینکه خودکشی بهترین راه حل خواهد بود.

۲. مداخله ی خانوادگی: متأسفانه گروهی از خانواده ها به علت بی توجهی یا عدم آشنایی با روش های صحیح برقراری ارتباط، نمی توانند رابطه ی گرم و صمیمانه با نوجوان و جوانان برقرار کنند و همین امر به تدریج موجب دوری آنان از خانواده می شود. در حالی که نوجوان در این زمان بیش از هر موقع دیگری نیاز به توجه حمایت، دلگرمی و راهنمایی والدین خود دارد. اکثر نوجوانان و جوانان هنگام روبه رو شدن با موقعیتهای تهدید آمیز و تنش زا، شدیداً احساس اضطراب تشویش و دلهره می کنند. همچنین در مواردی والدین تصور می کنند که فرزندشان قصد بریدن از خانواده و پیوستن به اجتماع را دارد و می خواهد ارزش ها و معیارهای جامعه را محک بزند. تحقیقات نشان می دهد که بسیاری از رفتارهای ناسازگارانه نوجوانان ناشی از فقدان وجود جوی عاطفی در خانواده است. گروه دیگری از والدین چنان سرگرم مشغله های روزانه ی خود هستند که فرصتی برای بودن با بچه ها و شنیدن صحبت های آنان را ندارند. به همین دلیل، فاصله ی عاطفی بین آنها چنان زیاد میشود که هنگام بروز بحران ها و گرفتاری های زندگی، یا والدین قادر نیستند به فرزندانشان کمک کنند و یا فرزندان، والدینشان را دوست نمی دانند تا مسائل خود را برای آنها بازگو کنند، پدر، مادر و اعضای نزدیک خانواده برای اینکه بتوانند رابطه ی مطلوب و مناسب با

نوجوان شان برقرار کنند، باید بتوانند با او همدلی کنند و نیازهای او را بشناسند، صحبت کردن و حرف زدن با جوان به او اطمینان، اعتماد، دلگرمی و قوت قلب میدهد تا با تکیه بر ارزش های خانوادگی، حمایت های والدین و راهنمایی های آنان، از اضطراب او در ورود به اجتماع کاسته شود. جوان زمانی که با والدینش مشورت می کند، در حقیقت از آنها احساس امنیت و توان مقابله با مشکلات را می گیرد. علاوه بر آن، پدر و مادر نیز با روحیات، خصوصیات و افکار او آشنا خواهند شد و با شناخت مشکلاتش بهتر می توانند او را یاری کنند.

۳. **گروه درمانی:** دادن آموزش های تخصصی و حرفه ای برای افرادی که در معرض خطر مشابه و یکسانی قرار دارند و همچنین آموزش گروههای مختلفی از همه طبقات اجتماعی توسط روان شناسان، مشاوران، مددکاران اجتماعی و همه ی کسانی که به نوعی در این زمینه مهارت دارند، خصوصا برای گروه هایی که از نظر اقتصادی ضعیف هستند و توانایی مراجعه به مشاور را ندارند (به علت بالا بودن هزینه های مشاوره و آموزش مهارت های مختلف اجتماعی به زنان و دختران در معرض خطر و زمینه سازی برای آنها در جامعه).

۴. **آموزش بالا بردن توانایی خود آگاهی و سالم سازی روح و روان:** همچنین توانایی سازگار شدن با موقعیت های بحرانی (بخصوص برای نوجوانان و جوانان و ارج نهادن به نوجوانان و جوانان، و کمک به افرادی که والدین خود را در سن پایین از دست داده اند و پشتیبانی و حمایت از افرادی که سرپرستی آنها را بر عهده می گیرند).

۵. **حرفه آموزی و توانمندسازی نوجوانان و جوانان و ایجاد زمینه اشتغال:** برای آنها توسط خانواده ها، جامعه و دولت و همچنین تامین شرایط به موقع برای ازدواج جوانان.

نتیجه گیری

وبسایت های بی شماری وجود دارند که به صورت مستقیم و غیرمستقیم توانایی ترویج خودکشی را دارند. بررسی ها نشان داده است که این سایت ها به دو دسته تقسیم می شوند: ۱. سایت های عمومی محرک؛ ۲. سایت های تخصصی (پزشکی) محرک؛ اما در اینجا به دسته اول که فاقد هرگونه توصیه تخصصی یا پزشکی است خواهیم پرداخت. دسته دوم نیز در فصل «ارتباطات اینترنت دربار خودکشی «عقلانی» ملاحظات قانونی و اخلاقی برای عملی کردن خودکشی» بررسی می شود. مطالعات دیگری دسته بندی تازه ای از این سایت ها ارائه کرده اند: گروهی خودکشی را رواج می دهند؛ دسته ای دیگر مشوق خودکشی اند؛ تعدادی از آنها روش های خودکشی را معرفی می کنند؛ گروهی نیز خودکشی را شیرین جلوه می دهند؛ چتروم ها نیز راجع به شیوه خودکشی بحث و گفت و گو می کنند. برخی از این چتروم ها با تولید اطلاعات و ترویج پیمان خودکشی این امر را تسهیل می کنند. برخی پژوهش ها به بررسی رابطه گزارش رسانه ها به خصوص خودکشی و مرگ و میرهایی پرداخته اند که پس از این گزارش ها اتفاق می افتد. علی رغم این همه گزارش که نشان می دهد اینترنت تسهیل کننده خودکشی است؛ اما مطالعات بسیار کمی وجود دارد که در آنها بر استفاده از اینترنت به عنوان عامل پیش بینی کننده خودکشی تأکید

شده باشد. چنین تحقیقی در ژاپن که از داده‌های زیادی بین سال‌های ۱۹۸۷-۲۰۰۵ استفاده کرده بود، نشان داد استفاده از اینترنت نقشی اساسی در پیش‌بینی خودکشی در مردان داشته است. این تحقیق بوم‌شناختی و مبتنی بر همبستگی، از داده‌های مربوط به میزان استفاده ماهیانه خانوارها از اینترنت بهره گرفته است. چنین داده‌هایی نمی‌تواند به صورت انحصاری یا در سطح فردی موجود باشد. اگرچه به اطلاعات جامع‌تری در این خصوص نیاز است؛ اما مدارک معتبری نشان می‌دهد که اینترنت رفتارهای منجر به خودکشی را تحت تأثیر قرار داده است. چگونگی تحریک به خودکشی در اینترنت به دو روش انجام می‌شود: ۱. تعاملی؛ ۲. غیرتعاملی.

اگرچه توجهات و بحث و گفت‌وگوی دانشگاهی بر اینترنت به‌عنوان عامل ترویج خودکشی معطوف است، اما بسیاری معتقدند که بخش اعظم سایت‌های مربوط به خودکشی خنثی یا بازدارنده خودکشی هستند. دسترسی گسترده به اینترنت و نفوذ آن در همه‌جا نشان می‌دهد که اینترنت می‌تواند ابزاری قدرتمند در جهت هدایت افراد به سمت درمان و دور شدن از خودکشی باشد.

اینترنت به روش‌های مختلف می‌تواند مانع خودکشی شود و به همین دلیل حائز اهمیت است. مهم است که بدانیم تلاش برای جلوگیری از خودکشی نیاز به تمرکز صریح بر این موضوع ندارد. وبسایت‌هایی نیز که به بیماران روانی آموزش‌های لازم را می‌دهند. یا آنان را به درمان تشویق می‌کند و یا راه‌حل کلی را به آنان نشان می‌دهند ممکن است مفید واقع شوند. قبل از هر چیز تشخیص و درمان افسردگی و دیگر بیماری‌های روانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

مضمون سایت‌های بازدارنده از خودکشی متنوع است. بعضی از این سایت‌ها ممکن است بر آموزش متمرکز شوند، مشاوره بدهند یا افراد را به سمت درمان سوق دهند. با این‌گونه تنوع در محتوا جای تعجب نیست اگر مغایرتی به چشم بخورد. گفته می‌شود که علائم هشدار مربوط به خودکشی از تنوع بالایی برخوردارند گرچه اجماعی بین هیچ‌یک وجود ندارد. می‌توان گفت تنوع مطالب مربوط به منع خودکشی، بیماران را به بررسی تک‌تک آن‌ها وامی‌دارد، گرچه این عمل برایشان وقت‌گیر باشد. بسیاری معتقدند که باید به این منابع نظم خاصی داده شود تا از تأثیر مطالب مروج خودکشی کاسته و بر تأثیر سایت‌های بازدارنده افزوده شود؛ اما این امر بسیار مشکل است.

منابع

۱. احمد پور، مریم و قادرزاده، امید (۱۳۸۹). تعامل در فضای سایبر و تأثیر آن بر هویت دینی جوانان، فصلنامه پژوهش جوانان، شماره ۵.
۲. اردبیلی، محمدعلی (۱۳۷۹). حقوق جزای عمومی، جلد اول، تهران، نشر میزان، چاپ اول.
۳. استادیان، ندا (۱۳۸۸). اینترنت و آسیب‌های اجتماعی، منتشر شده در پایگاه تخصصی نشر مقالات حقوقی، حق گستر.
۴. امیری، مصطفی (۱۳۸۷). گفتمان بی‌مرز (چت، آسیب‌ها و کاربردها)، نشریه میان رشته‌ای پیام، پاییز، شماره ۹۱.

چهارمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق

۲۷ خرداد ۱۴۰۰ - تهران

۵. اورت، ام. راجرز و شومیکر، فلویید (۱۳۷۶). رسانش نوآوری ها: رهیافتی میان فرهنگی» ترجمه عزت اله کرمی و ابوطالب فنایی، شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.
۶. ایمانی، محسن و بهره مند، وحید (۱۳۸۷). آسیب های ناشی از اینترنت و راه کارهای پیشگیری از آن، مجله پیوند، شماره ۳۴۵.
۷. پالمر، استفان (۱۳۹۱). روانشناسی خودکشی، ترجمه بهرام مرادیان، چاپ اول، تهران آوای نور.
۸. دژبانی، علی (۱۳۹۴). آسیب های نوپدیده شبکه های اجتماعی مجازی و خانواده ایرانی، دومین کنگره بین المللی تفکر و پژوهش دینی، اردبیل، اداره کل تبلیغات اسلامی استان اردبیل.
۹. ربیعی، علی (۱۳۸۷). رسانه های نوین و بحران هویت، فصلنامه مطالعات ملی، سال نهم، شماره ۴.
۱۰. زنجانی زاده، هما (۱۳۸۴). بررسی تاثیر اینترنت بر ارزش های خانواده در بین دانش آموزان، مجله انجمن جامعه شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۲.
۱۱. ستارزاده، داوود (۱۳۸۶). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر اعتیاد به اینترنت و پیامدهای آن، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی، شماره چهاردهم.
۱۲. سلیمانی پور، روح الله (۱۳۸۹). شبکه های اجتماعی، فرصت ها و تهدیدها، نشریه اطلاع رسانی و کتابداری، ره آورد نور، تابستان، شماره ۳۱.
۱۳. شریفی خضارتی، امیر (۱۳۹۰). بررسی خودکشی از دیدگاه فقه جزایی و حقوق کیفری، منبع روزنامه اطلاعات.
۱۴. شریفی خضارتی، امیر (۱۳۹۳). خودکشی، چاپ اول، تهران، انتشارات اندیشه عصر.
۱۵. شیخی، غفور (۱۳۹۱). آسیب های اجتماعی نوپدید (۱-چت)، بررسی های علوم اجتماعی و مباحث پژوهشگری.
۱۶. شامبیاتی، هوشنگ (۱۳۸۲). حقوق جزای عمومی، جلد دوم، تهران، انتشارات مجد-ژوبین، چاپ یازدهم.
۱۷. عاملی، سعیدرضا و حسنی، حسن (۱۳۹۱). دو فضایی شدن آسیب ها و ناهنجاری های فضای مجازی: مطالعه تطبیقی سیاستگذاری های بین المللی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره پنجم، شماره اول.
۱۸. عباسی قادی، مجتبی؛ خلیلی کاشانی، مرتضی (۱۳۹۰). تاثیر اینترنت بر هویت ملی، پژوهشکده مطالعات رهبردی.
۱۹. عدلی پور، صمد، (۱۳۹۱). تحلیل جامعه شناختی پیامدهای شبکه های اجتماعی مجازی بر هویت اجتماعی کاربران جوان شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه اصفهان.
۲۰. گلدوزیان، ایرج (۱۳۸۴). حقوق جزای اختصاصی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ یازدهم.
۲۱. لائوری، شارون (۱۳۹۰). نقاط عطف در پژوهش های ارتباط جمعی، تاثیرات رسانه، مترجم: محمد گذر آبادی، نشر: دانژه.
۲۲. ولیدی، محمدصالح (۱۳۸۱). حقوق جزای اختصاص "جرائم علیه اشخاص"، تهران، انتشارات امیرکبیر، چاپ ششم.

The effects of emerging factors on suicide and prevention methods based on criminal psychology

Responsible author: Hamzeh Roshani

Master student of Criminal and Criminology - Azad University, Electronic Branch

Email: roshanihamzeh@gmail.com

Abstract

This article seeks to investigate the effects of emerging factors on suicide and prevention methods based on criminal psychology. Suicide is one of the major psychosocial problems in the contemporary world that has attracted the attention of many thinkers in various sciences, including social scientists. Is . The phenomenon of suicide as a biological, psychological and social harm is an ancient phenomenon and a problem that affects all societies, whether developed and backward or developing, each of which appears and manifests in accordance with the characteristics and features of that society. Factors that have the greatest impact on the occurrence of suicidal behaviors. Social isolation is theories of psychology, psychiatry, and biology as opposed to sociological theories that focus on the social sciences. In determining the cause of human behaviors, attention is paid to psychological and individual factors, but what has been proven in research is that suicide is a phenomenon in which many individual and social factors play a role and various factors in society affect the operationalization of suicide. has it. In criminal law, suicide is not recognized as a crime and cannot be brought before the courts, because the imposition of punishment on the perpetrator of suicide is not preventive. But recently, according to the Computer Crimes Penal Code, assisting in suicide by computer and telecommunication systems is a crime and punishable.

Keywords: Suicide, Criminal psychology, Cyberspace, Prevention, Punishment